

O PREGLEDIH ZGODOVINE SLOVENSKE KNJIŽEVNOSTI V MADŽARSKEM JEZIKU

Mladen Pavičić

Filozofska fakulteta, Ljubljana

Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar, Budimpešta

UDK 821.163.6(091):81'25=163.6=511.141

Prispevek obravnava doslej objavljene preglede zgodovine slovenske književnosti v madžarskem jeziku in zamisel koncepta novega dela te vrste. Pri tem skuša upoštevati stanje slovenske literarne zgodovine v času nastanka besedil in ugotoviti, koliko je v zapisih upoštevan madžarski naslovnik.

recepција slovenske književnosti, Madžarska, Gregor Krek, Ivan Prijatelj, Avgust Pavel, István Lukács

The paper deals with already published overviews of the history of Slovene literature in Hungarian and the concept of a new work of this kind, while taking into account the state of Slovene literary history at the time of conception of literary works and trying to establish the extent to which the Hungarian reader is taken into account.

reception of Slovene literature, Hungary, Gregor Krek, Ivan Prijatelj, Avgust Pavel, István Lukács

Uvod

V prispevku sem najprej hotel podati kar se da celosten pregled recepcije slovenske književnosti na Madžarskem, a sem se zaradi obilice gradiva omejil na preglede slovenske književnosti v madžarskem jeziku. Doslej so izšli trije. Prvi pregled slovenske književnosti je pripravil Gregor Krek, nastal je še pred konstituiranjem slovenske literarne zgodovine kot stroke, drugi je mladostno delo enega njenih utemeljiteljev, Ivana Prijatelja (Dolinar 2007: 95), tretjega pa je sredi vojne vihre napisal eden najpomembnejših posrednikov med slovenskim in madžarskim narodom, Avgust Pavel. Razprava se konča z mislimi najpomembnejšega sodobnega madžarskega strokovnjaka za slovensko književnosti Istvána Lukácsa o tem, kakšen naj bi bil novi pregled zgodovine slovenske književnosti. Obravnavane zapise sem našel s pomočjo člankov Marjance Mihelič (1990) in Istvána Lukácsa (2005, 2006).

Gregor Krek: *A szlovén irodalom* (1891)

Prvi pregled zgodovine slovenske književnosti v madžarskem jeziku izpod peresa profesorja na graški slavistiki Gregorja Kreka *A szlovén irodalom* (Slovenska književnost) je izšel v madžarski izdaji obširne enciklopedije o avstro-ogrski monarhiji, ki

je v letih 1886–1902 izhajala v nemščini v 24 knjigah z naslovom *Die Österreichisch-ungarische Monarchie in Wort und Bild*, v madžarščini pa v letih 1886–1901 v 21 knjigah z naslovom *Az Osztrák-Magyar Monárchia írásban és képen*. Krekov prispevek je izšel v knjigi, posvečeni Koroški in Kranjski, ki je v obeh jezikih izšla leta 1891. Obsega 19 strani (Krek 1891a, b).

Edini Krekov objavljeni zapis, ki se ukvarja s celotnim razponom slovenske literarne zgodovine, je poljudno-informativen, saj je bil namenjen neslovenskemu in nestrokovnemu bralcu (Dolinar 2006: 112). Zaradi predpisanega skromnega obsega se je avtor nameraval omejiti na čas do leta 1850 (Dolenc 2006: 56), a se je na zadnjih dveh straneh vendarle na kratko ozrl tudi po drugi polovici 19. stoletja. Izvirno nemško verzijo besedila (Buttolo idr. 1996: 235) je ob stoti obletnici avtorjeve smrti podrobno analiziral Darko Dolinar (2006: 113), ki ugotavlja, da

[p]eriodizacija slovenske literarne zgodovine pri Kreku ni razložena, njegove terminološke oznake v tem pogledu niso jasne in usklajene. Avtor z izjemo *reformacije* in *protireformacije* še ne uporablja poznejših obče znanih pojmov *razsvetljenstvo*, *romantika*, *realizem*, čeprav so se v njegovem času že začeli uveljavljati tako v nemški kot v slovanskih literarnih zgodovinah. [...] Največ težav pri razumevanju periodizacije povzroča Krekova nedosledna raba kategorij *staroslovensko* in *novoslovensko*.

Kot zagovornik panonske teorije (Dolinar 2006: 115) k staroslovenskemu slovstvu prišteva starocerkvenoslovanske zapise, ki so nastali v času Cirilovega in Metodovega delovanja v Panoniji. V istem obdobju je slovensko slovstvo nastajalo tudi na območju Karantanije, a ga Krek ne opredeljuje ne kot novo- ne kot staroslovenskega, le pod podobo Brižinskih spomenikov (edinega ohranjenega spomenika karantanske slovenščine) je zapisano, da so ti novoslovenski. Toda v nasprotju s tem Primoža Trubarja označuje za začetnika in utemeljitelja novoslovenske književnosti. Reformacija je doba njenega prvega razcveta, protireformacija pa doba upada. Proti koncu 18. stoletja se začne doba ponovnega razvoja slovenska književnosti. Vanjo Krek vključuje tudi Prešerna in njegove sodobnike, mejnik naslednje, »nove« dobe pa je začetek izhajanja časopisa *Novice* leta 1843 (Dolinar 2006: 113). Dolinar opozarja, da uporablja Krek »[n]amesto najbolj razširjenega nemškega izraza *Wiedergeburt* za slovanski *preporod* ali *prerod* in njegove nacionalne različice [...] večpomenski termin *Renaissance*«, madžarski prevajalec (njegovo ime žal ni navedeno) pa je uporabil izraz *újászületés* (Krek 1891b: 444), ki nedvomno ustreza slovenskemu *preporodu* ali *prerodu*. Opozoriti je treba na prevajalčevo preimenovanje Prešernovega *Krsta pri Savici* v *Krst Savice* (A Savica keresztelése (Krek 1891b: 450); v nemščini je naslov preveden pravilno: *Die Taufe an der Savica* (Krek 1891a: 442)).

Ivan Prijatelj: *A szlovének irodalma* (1911)

Leto pozneje je v Budimpešti začela izhajati *Zgodovina svetovne književnosti* (Egyetemes Irodalomtörténet), katere zadnja, četrta knjiga o uralsko-altajskih in slovanskih književnostih je izšla osem let pozneje. V njej je na devetih straneh izšel

kratek, a jednat pregled razvoja slovenske književnosti Ivana Prijatelja *A szlovének irodalma* (Književnost Slovencev (Prijatelj 1911)).

Prijatelja je uredniku slovanskih književnosti Oszkárju Asbóthu (celotno zbirko je uredil Gusztáv Heinrich) priporočil Vatroslav Jagić (Slodnjak 1952: XXIV). Prva različica nemško pisanega besedila je nastala na začetku leta 1903, in sicer v veliki naglici, saj je bilo kakih sto strani napisanih v slabih treh mesecih, proti koncu leta pa je Prijatelj na urednikovo željo pripravil novo, močno skrajšano (10 strani obsegajočo) verzijo, ki je ustrezala uredniškemu konceptu. Pozneje jo je nekoliko spremenil in jo leta 1905 objavil v reviji *Österreichische Rundschau* (Prijatelj 1905), obsežnejša prvotna verzija pa je bila najprej objavljena v (zelo slabem (Moskovljević 1920: 3) oziroma »netočn[em]« (Slodnjak 1952: XXIX)) ruskem prevodu v letih 1904–1906 v reviji *Slavjanskija Izvestija* (Prijatelj 1904–1906), nato pa še dvakrat v srbsčini – najprej leta 1906 v *Prosvetnem glasniku* (besedilo je bilo prevedeno iz ruščine, zaradi napake neznano koga pa manjka peto poglavje (Moskovljević 1920: 3)), nato pa še leta 1920 v posebni knjigi z naslovom *Slovenačka književnost* (Prijatelj 1920), tokrat prevedeno iz izvornika, ki ga je prevajalcu poslal avtor (Barbarič 1971a: 101–102; 1971b: 151, Moskovljević 1920: 3). Nobena verzija besedila ni bila objavljena v slovenščini (Dolinar 2007: 231; zadnjih sedem let sem preveril s pomočjo Cobissa).

Periodizacija slovenske književnosti je tu že bliže današnji. Najprej so – ne da bi bili uvrščeni v katero obdobje – omenjeni Brižinski spomeniki. Slovenska književnost se začne z reformacijo, ki ji sledi »zevajoča praznina« (Prijatelj 1911: 644) – katoliška protireformacija. »Katoliško dobo zaključuje pater Marko Pohlin« (prav tam), s *Pisanicami* se začenja razsvetljenje, ki ga s prejšnjo dobo povezuje Valentin Vodnik (prav tam: 645), romantika pa se začne s *Kranjsko Čbelico*. Po Prešernovi smrti se je slovenska poezija spet potopila v mrak. Novo dobo za razvoj slovenske samozavesti pomeni pojav *Novic* leta 1843, a njihov pomen za poezijo je majhen. Kakovostna dela spet prinese *Slovenski glasnik*, v katerem objavljajo najboljši pripovedniki, Levstik, Stritar in Jurčič; slednjega Prijatelj označi za prvega slovenskega realista, Simona Jenka pa za slovenskega Heineja. Sredi devetdesetih let 19. stoletja se začne modernizem, katerega pionirji so Govekar, Meško in Murnik, v njegovem središču je Cankar, ob njem Župančič, nadarjena pesnika Kette in Murn pa sta žal umrla mlada. Veliko obetata Kvedrova in Šorli. Zanimivo je, da Prijatelj v poševnem tisku zapiše poimenovanja obdobja reformacija (prav tam: 643), razsvetljenje (prav tam: 645), romantika (prav tam: 646) in modernizem (prav tam: 651), ne pa tudi protireformacija in realizem. (Podobno je v že omenjeni nemški izdaji besedila, le da tu niti romantika ni označena eksplicitno.) Do neeksplicitnosti pri označevanju obdobja je najbrž prišlo zaradi naglice, v kateri je Prijatelj krajšal besedilo (Barbarič 1971a: 100–101). Drugače je namreč v osnutku prvotnega besedila,¹ pa tudi v njegovem srbskem prevodu (Prijatelj 1920), kjer je razvoj slovenske književnosti razvrščen v šest poglavij, ki so v izvorniku naslovljena I. Fragmente, II. Reformation und Gegenreformation, III. Aufklärung, IV. Romantik, V. Novelle in VI. Moderne. Preseneča poimenovanje petega poglavja, ki obravnava književnost v obdobju med Prešernovo smrtjo in nastopom

¹ Rokopis je dosegljiv v rokopisnem oddelku NUK-a, signatura: Ms 973, III, A/št. 20.

Frana Govekarja. Po mnenju Zoltana Jana (1975: 142) je Prijatelj »[p]opolnoma [...] izgubil tla pri periodizaciji druge polovice 19. stoletja, ker si ni upal označiti obdobja s terminom realizem«, ki pa ga je uporabljal tipološko. Z naslovom *Novela* je hotel »[p]oudariti značilnosti dobe, ki jo karakterizira boj za umetniško prozo, od katere predstavlja najkvalitetnejše dosežke novela«. Štefan Barbarič (1971a: 103; 1971b: 151–152) je ob primerjavi različnih verzij besedila ugotovil, da se je Prijatelj premalo zavedal naslovnika, saj je madžarska verzija edina, v kateri sploh ni omenjen pomen kralja Matjaža za slovensko književnost – v avstrijski verziji je omenjen že kar v prvem odstavku (Prijatelj 1905: 462), omenja ga tudi v prvotnem daljšem besedilu (Prijatelj 1920: 14–15, v rokopisu na straneh 8 in 9). Prav tako je v prvotnem besedilu skoraj cela stran posvečena slovstvu »ogrskih Slovencev« (Prijatelj 1920: 34–35, v rokopisu na strani 31), v madžarski verziji pa žal sploh ni omenjeno.

Avgust Pavel: *A szlovén irodalom vázlatos áttekintése* (1976)

Leta 1976 je szegedska slavistika v drobni knjižici (68 strani formata A5) izdala *A szlovén irodalom vázlatos áttekintése* (Kratek pregled slovenske književnosti) Avgusta Pavla (Pavel 1976), ki je dotlej obstajal samo v rokopisni obliki.² V knjižici, ki je po vsej verjetnosti izšla v skromni nakladi in je dosegljiva le v redkih madžarskih knjižnicah (ni je niti v Narodni knjižnici Istvána Széchenyija), Pavlovem pregledu, ki obsega 53 strani, sledita spremni študiji profesorjev szegedske slavistike Imreja H. Tótha in Istvána Ferincza. Tóth je v zapisu *Pável Ágost* (Tóth 1976; v knjigi Pavlovo ime navajajo v madžarski obliki) predstavil Pavlovo življenje in delo, posebno pozornost pa je posvetil njegovemu poučevanju na szegedski slavistiki, ki se je začelo z zimskim semestrom študijskega leta 1941/1942, zadnjič pa se je njegovo ime pojavilo na urniku zimskega semestra študijskega leta 1943/1944 (Tóth 1976: 61). Iz Ferinczevih *Beležk o južnoslavističnem filološkem delu Avgusta Pavla* (Ferincz 1976) med drugim izvemo, da je v *Kratkem pregledu* o ljudskem slovstvu malo zapisanega, ker je Pavel na to temo vodil poseben seminar (Ferincz 1976: 66). Iz spremnih študij je mogoče čutiti prepričanje avtorjev, da je *Kratki pregled* povezan s Pavlovim poučevanjem na szegedski univerzi. Da je besedilo nastalo v času 2. svetovne vojne ali nemara takoj po njej, potrjujeta na eni strani letnica smrti Ivana Laha in Jožeta Debevca leta 1938 (Pavel 1976: 53) ter trditev, da je Miško Kranjec »v mesecih, ki so sledili jugoslovanski vojni, izginil iz svoje domovine« (Pavel 1976: 51) – Pavel je z »jugoslovansko vojno« nedvomno imel v mislih dogodke spomladi leta 1941 –, na drugi strani pa Pavlova smrt 2. januarja 1946.

V knjižici žal ni navedeno ime urednika, ki si za svoje delo zasluži vso pohvalo; žal očitno ni znal slovensko in tudi ni bil podrobneje seznanjen s slovensko (literarno) zgodovino, o čemer je mogoče sklepati po napakah pri prepisovanju slovenskih imen in izrazov iz rokopisa, med katerimi najbolj moti, da so mladoslovenci dosledno »suladoslovenci« (Pavel 1976: 24, 26, 34).

² Rokopis je dosegljiv v etnološkem arhivu sombotelskega muzeja (Savaria Múzeum, Néprajzi adattár), signatura: K 105 (Lukács 2005: 12; 2006: 13).

Pri branju Pavlovega *Kratkega pregleda* se je treba zavedati, da gre za prepis rokopisa, ki bi ga avtor pred morebitno objavo utegnil še temeljito predelati. Pregled se začne z najosnovnejšimi podatki o Slovencih in ozemlju, ki ga naseljujejo (prav tam: 3), sledi zgodovinski pregled, ki se konča z Ilirskimi provincami (prav tam: 3–4). Verjetno je avtor menil, da so izobraženim Madžarom poznejši dogodki v monarhiji, njen razpad, nastanek države južnih Slovanov in izbruh vojne znani. Seveda pa o zgodovini in kulturni zgodovini piše tudi pozneje: ko npr. piše o protireformaciji, omenja tudi Valvasorjevo delo, *Academio operosorum* in razmah baročne arhitekture (prav tam: 9–10); v poglavju o romantičnem realizmu omenja razvoj čitalnic, taborsko gibanje, pomen Družbe sv. Mohorja, Dramatičnega društva, razmah slovenskega časnikarstva itn. (prav tam: 27). Zgodovina slovenske književnosti se začne s pregledom njene periodizacije: 1. obdobje rokopisov (konec 10. stoletja–1551), 2. reformacija (1551–1600), 3. protireformacija (1600–1768), 4. razsvetljenstvo (1768–1819), 5. romantika (1819–1848), 6. romantični realizem (1848–1880), 7. realizem in naturalizem (1880–1899), ki ga nekateri delijo na dobo pesniškega realizma (1880–1895) in dobo naturalizma (1895–1899), ter 8. sodobna književnost, v katero je uvrstil vse, kar je nastalo med začetkom moderne in nastankom besedila. Romantiko deli na znanstveno (Kopitar, Ravnikar, Jarnik, Dajnko, Metelko) in pesniško (Prešeren, Čop, Kastelic idr.; prav tam: 18–25). Podobne variante periodizacije je mogoče najti v nekaterih srednješolskih berilih iz medvojnega obdobja, ki so nastala pod vodstvom Ivana Grafenauerja in Antona Gasparija (Božič 2010: 110, 122), najbližja pa mu je periodizacija Ivana Preglja in Franceta Tomšiča iz *Slovstvene zgodovine Slovencev, Hrvatov in Srbov* (Pregelj, Tomšič 1938: 4). Pavel je pri pisanju pregleda mislil na madžarskega bralca. Omenja pomen kralja Matjaža za slovensko ljudsko slovstvo (Pavel 1976: 6), Tomaža Hrena imenuje za slovenskega Pétra Pázmánya,³ »čeprav je po svojem pomenu za književnost ostal daleč za njim« (prav tam: 10), Aškerčeve balade ne dosegajo ravni balad Jánosa Aranya (prav tam: 41), Cankar je za slovensko književnost ob koncu 19. stoletja prav tako revolucionaren pojav kot Endre Ady za madžarsko (prav tam: 44), slovensko razsvetljenstvo časovno približno sovпада z dobo madžarske književne prenovе (prav tam: 12), slovenska romantika pa z madžarsko (prav tam: 17–18), Žiga Zois je imel stike tudi z Madžari (prav tam: 16), med Cankarjevimi deli so z madžarskega zornega kota še posebej zanimive pesmi o kralju Matjažu in Nikolaju Zrinjskem ter roman *Potepuh Marko in kralj Matjaž* (prav tam: 46–47). Pač pa niti ne omeni prekmurskih piscev – omeni npr. Dalmatinov (prav tam: 8) in Japljev prevod *Biblije* (prav tam: 15), ne pa Küzmičevega prevoda *Nove zaveze*.

Le ugibamo lahko, kako bi Pavel dopolnil in preoblikoval besedilo, če njegovega dela ne bi pretrgala usoda. Verjetno bi odpravil nesorazmerja v besedilu – kot opozarja István Lukács, se je v besedilu izogibal analizi konkretnih del, pač pa je podrobno analiziral Cankarjevo povest *Potepuh Marko in kralj Matjaž* (Lukács 2005: 13; 2006: 13), ki jo je sam prevedel. A tudi tako, kot je, je besedilo pomembno, in to ne le zaradi dejstva, da gre za prvi pregled zgodovine slovenske književnosti, napisan z madžarskega zornega kota.

³ Péter Pázmány (1540–1637): estergomski nadškof, kardinal, vodilna oseba madžarske protireformacije, pisatelj, ustanovitelj prve madžarske univerze.

István Lukács: *A szlovén irodalom magyar irodalomtörténeti megközelítésben* (2005), *Slovenska književnost v luči madžarske literarne zgodovine* (2006)

Trem objavljenim pregledom zgodovine slovenske književnosti, med katerimi je zadnji nastal pred sedmimi desetletji, žal lahko dodam le misli najpomembnejšega sodobnega madžarskega strokovnjaka za slovensko književnost Istvána Lukácsa o tem, »kakšna mora biti sodobna zgodovina slovenske književnosti za madžarskega bralca« (Lukács 2006: 16), predstavljene v razpravi *A szlovén irodalom magyar irodalomtörténeti megközelítésben* (Lukács 2005: 7–22) in njeni nekoliko krajši slovenski različici *Slovenska književnost v luči madžarske literarne zgodovine* (Lukács 2006: 9–17). V njej avtor najprej predstavlja že objavljene preglede zgodovine slovenske književnosti – poleg tu predstavljenih obravnava še *Zgodovino književnosti jugoslovanskih narodov* Zoltána Csuke (Csuka 1963) in antologijo *Zrcalce slovenske književnosti*, ki vsebuje tudi dokaj obsežne predstavitev posameznih obdobij in zapise o predstavljenih avtorjih izpod peresa urednika Stanka Janeža (Janež 1973) – ter razglablja o postmodernističnih (zlasti Jaussovih) pomislekih glede tradicionalnih literarnozgodovinskih metod. Nato Lukács predstavi svoj koncept zgodovine slovenske književnosti, namenjene madžarskemu bralcu. Piscu naj bo za zgled Frangeševa zgodovina hrvaške književnosti (Frangeš 1987), v kateri je upoštevana tradicionalna členitev po obdobjih, na literarna dela osredotočen pogled pa obravnava »le avtorje in besedila, ki so v zaporedju literarnozgodovinskih obdobij prispevali k zamenjavi in izgradnji paradigme«, hkrati pa naj upošteva koncept Erna Kulcsárja Szaba, po katerem razlaganje zgodovine oblikovanja poetičnih svetov poteka s stališča sprememb literarnih govoric, ki izhajajo iz časovnosti književnosti. Bibliografski podatki o avtorjih naj bodo navedeni v prilogi (Lukács 2005: 16–17; 2006: 16–17). Poleg tega bi morala takšna literarna zgodovina vsebovati vse, kar slovensko književnost genetsko ali tipološko povezuje z Madžarsko, torej dela prekmurskih piscev, npr. *Martjansko pesmarico* (Novak 1997), in tista dela, ki so tematsko povezana z Madžarsko – kot primer navaja povest *Potepuh Marko in kralj Matjaž*.

Sklep

Na Madžarskem so doslej izšli trije pregledi zgodovine slovenske književnosti. Prva dva sta bila zelo kratka, slovenska avtorja sta ju napisala v enciklopedične namene. Avtor tretjega je bil po poreklu Slovenec, svoje delo pa je posvetil seznanjanju Madžarov s slovenskim jezikom in književnostjo, tako da je pri pisanju gledal na slovensko književnost z madžarskega stališča. Njegovo delo je bilo dolgo dosegljivo samo v rokopisu, le ugibamo pa lahko, kako bi ga dodelal, če bi imel čas. Upamo lahko, da bo kmalu izšel nov pregled, zamisel o njegovem konceptu že obstaja.

Literatura

- BARBARIČ, Štefan, 1971a: *A szlovén irodalom első magyar nyelvű áttekintése. Hungarológiai Közlemények* 28/26–27. 97–104.
- BARBARIČ, Štefan, 1971b: Prijateljjev pregled slovenske književnosti v madžarščini. *Jezik in slovstvo* 16/5. 150–152.

- BOŽIČ, Zoran, 2010: *Slovenska literatura v šoli in Prešeren*. Ljubljana: Tangram.
- BUTTOLO, Frančiška idr., 1996: *Slovenska književnost*. Ljubljana: Cankarjeva založba.
- CSUKA, Zoltán, 1963: *A jugoszláv népek irodalmának története*. Budapest: Gondolat Kiadó.
- DOLENC, Janez, 2006: Prof. dr. Gregor Krek. Življenje in delo, 1840–1905. Jurij Fikfak (ur.): *Gregor Krek (1840–1905): Filologija in slovanstvo*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU. 9–71.
- DOLINAR, Darko, 2006: Gregor Krek in literarna zgodovina. Jurij Fikfak (ur.): *Gregor Krek (1840–1905): Filologija in slovanstvo*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU. 107–118.
- DOLINAR, Darko, 2007: *Med književnostjo, narodom in zgodovino*. Celje: Celjska Mohorjeva družba, Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU.
- FERINCZ, István, 1976: Jegyzetek Pável Ágoston délszláv filológiai munkásságához. *Pável Ágoston: A szlovén irodalom vázlatos áttekintése*. Szeged: József Attila Tudományegyetem Orosz Nyelvi és Irodalmi Tanszék. 63–68.
- FRANGES, Ivo, 1987: *Povijest hrvatske književnosti*. Zagreb: Nakladni zavod Matice hrvatske, Ljubljana: Cankarjeva založba.
- JAN, Zoltan, 1975: Izhodišča v pregledu »Slovenačka književnost«. Štefan Barbarič (ur.): *Prijatelj zbornik*. Ljubljana: Slovenska matica. 130–148.
- JANEŽ, Stanko, 1973: *A szlovén irodalom kistükre*. Budapest: Európa Könyvkiadó.
- KREK, Gregor, 1891a: Die slovenische Literatur. *Die österreichisch-ungarische Monarchie in Wort und Bild. Kärnten und Krain*. Wien: Kaiserlich-königliche Hof- und Staatsdruckerei. 429–448.
- KREK, Gregor, 1891b: A szlovén irodalom. *Az Osztrák-Magyar Monárchia írásban és képen. Karinthia és Krajna*. Budapest: A Magyar Királyi Államnyomda kiadása. 435–454.
- LUKÁCS, István, 2005: *Közel s távol*. Budapest: ELTE BTK, Szláv Filológiai Tanszék (Opera Slavica Budapestinensia Litterae Slavicae).
- LUKÁCS, István, 2006: *Paralele*. Maribor: Slavistično društvo. (Zora 42)
- MIHELIC, Marjanca, 1990: K madžarski slovenistiki od Avgusta Pavla dalje. *Slavistična revija* 38/1. 69–76.
- MOSKOVLJEVIĆ, Miloš, 1920: Od prevodioca. Ivan Prijatelj: *Slovenačka književnost*. Beograd: Knjižara Zdravka Spasojevića. 3.
- NOVAK, Vilko (ur.), 1997: *Martjanska pesmarica*. Ljubljana: ZRC SAZU.
- PÁVEL, Ágoston, 1976: *A szlovén irodalom vázlatos áttekintése*. Szeged: József Attila Tudományegyetem Orosz Nyelvi és Irodalmi Tanszék.
- PREGELJ, Ivan, TOMŠIČ, France, 1938: *Slovstvena zgodovina Slovencev, Hrvatov in Srbov*. Ljubljana: Jugoslovanska knjigarna.
- PRIJATELJ, Ivan, 1904–1906: Sloveny i ih literatura. *Slavjanskija Izvestija* (S. Peterburg), 1904–05/1, 33–42; 1904–05/2, 166–180; 1904–05/3, 292–304; 1904–05/5–6, 460–471; 1904–05/8, 700–713; 1906/1, 50–55.
- PRIJATELJ, Ivan, 1905: Literatur der Slowenen. *Österreichische Rundschau* 3/36. 462–465.
- PRIJATELJ, Ivan, 1906: Slovenci i njihova književnost. *Prosvetni glasnik* 27/11; 370–392 in 27/12; 445–464.
- PRIJATELJ, Ivan, 1911: A szlovének irodalma. Gusztáv Heinrich (ur.): *Egyetemes Irodalomtörténet. Negyedik kötet. Ural–Altajiai és Szlávok*. Budapest: Franklin-Társulat. 643–652.
- PRIJATELJ, Ivan, 1920: *Slovenačka književnost*. Beograd: Knjižara Zdravka Spasojevića.
- SLODNJAK, Anton, 1952: Ivan Prijatelj. *Ivan Prijatelj: Izbrani eseji in razprave Ivana Prijatelja*. Ljubljana: Slovenska matica. V–LV.
- TÓTH, H. Imre, 1976: Pável Ágost. *Pável Ágoston: A szlovén irodalom vázlatos áttekintése*. Szeged: József Attila Tudományegyetem Orosz Nyelvi és Irodalmi Tanszék. 54–62.